

The Greater Eurasia ความคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทาง และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย: การดำเนินนโยบายของไทยและ ผลประโยชน์ที่จะได้รับ

กตима พ่วงชิงงาม *

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

The Greater Eurasia-Belt and Road Initiative and Eurasian Economic Union: Thailand's policies and prospects

*Katima Pongchingngam **

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

Article Info

Academic Article

Article History:

Received 28 August 2018

Revised 8 April 2019

Accepted 7 November 2019

คำสำคัญ

สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย
ความคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจ-
และเส้นทาง
ไทย

Keywords:

Eurasian Economic Union
Belt and Road Initiative
Thailand

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาเกี่ยวกับการบูรณาการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคยูเรเชียของประเทศไทยในรูปแบบการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับองค์การระหว่างประเทศใหม่ของภูมิภาคอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและโครงการความคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทางของจีนภายใต้บริบทการแข่งขันและความร่วมมือระหว่างมหาอำนาจสามฝ่าย ได้แก่ รัสเซีย จีน และสหรัฐอเมริกา การศึกษาประเด็นดังกล่าวใช้ทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์ ทฤษฎีสภาพจริงนิยมใหม่ และทฤษฎีดุลแห่งอำนาจ เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ภูมิภาคยูเรเชียเป็นดินแดนที่มหาอำนาจต่างพยายามครอบครองและสร้างอิทธิพลตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน รัสเซียและจีนถือเป็นสองประเทศที่ได้ครอบครองและพยายามสร้างความร่วมมือในพื้นที่ดังกล่าว ส่วนสหรัฐอเมริกาก็ดำเนินนโยบายปิดล้อมอิทธิพลของทั้งจีนและรัสเซียในรูปแบบการประกันความมั่นคงและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศพันธมิตรของตน ประเทศไทยให้ความสนใจกับการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของโครงการของมหาอำนาจยูเรเชียด้วยเพราะผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของไทยในเรื่องการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในยุคประเทศไทย 4.0 และการแสวงหาตลาดการค้าใหม่จากจีนและประเทศในกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ประเทศไทยสามารถใช้โอกาสจากการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการแถบเศรษฐกิจเส้นทางแพรไหมของจีนนำพาไทยเข้าสู่ประเทศในภูมิภาคยูเรเชียผ่านโครงสร้างพื้นฐานที่ไทยและจีนร่วมมือกัน แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินนโยบายของไทยยังต้องคำนึงถึงบทบาทของสหรัฐอเมริกา ที่มีอิทธิพลทั้งในภูมิภาคยูเรเชียและดินแดนเอเชียแปซิฟิกอีกด้วย

* Corresponding author

E-mail address: katima.p@arts.tu.ac.th

Abstract

This article studies the regional integration of Thailand as part of Eurasia via the formation of economic relations with new international organizations. These organizations include the Eurasian Economic Union and the Belt and Road Initiative from China. This integration occurs under a competitive yet partnered relationship between the Great Powers of Russia, China, and the United States of America. In this study, Geopolitical, Neorealism, and Balance of Power theories are used to inform the analytical framework. The result suggests that Eurasia is a region that many powerful countries want to occupy and have influence over. Historically, Russia and China are two countries that have occupied and tried to establish cooperation in the region. On the other hand, the United States of America has implemented a containment policy against China and Russia in order to protect the stability and economic security of their alliances. Thailand is also interested in being part of Eurasia for economic reasons, particularly in order to develop its industrial sector for the Thailand 4.0 initiative by gaining new markets from China and other countries in the Eurasian Economic Union. Moreover, through the infrastructure created from their cooperation with China, Thailand can use China's Silk Road Economic Belt to reach other countries in the Eurasian region. However, Thailand still needs to consider the role and influence of the United States of America in the Eurasia and Asia-Pacific region.

1. บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 บริเวณดินแดนยูเรเชีย¹ เกิดโครงการบูรณาการ² ที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union: EAEU) ที่นำโดยรัสเซีย และความคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI) ที่ริเริ่มโดยประเทศจีน การบูรณาการระดับภูมิภาคที่ดำเนินการโดยสองมหาอำนาจมีพัฒนาการอย่างรวดเร็ว สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นความพยายามของรัสเซียเพื่อให้เกิดการรวมตัวของอดีตสหภาพโซเวียต โดยชูประเด็นการรวมตัวทางเศรษฐกิจ ส่วนยุทธศาสตร์ระดับโลกของจีน เช่น ความคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทางเป็นโครงการที่ริเริ่มเพื่อตอบสนองต่อจุดประสงค์ของจีนหลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมโยงประเทศจีนไปยังภูมิภาคยุโรปทั้งทางบกและทะเล และที่สำคัญเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในเขตตะวันตกของจีน โดยผ่านโครงการแถบเศรษฐกิจเส้นทางแพรไหม³ (Silk Road Economic Belt: SREB)

แม้การดำเนินนโยบายของรัสเซียและจีนจะทับซ้อนอิทธิพลระหว่างกันในภูมิภาคยูเรเชีย โดยเฉพาะเอเชียกลาง แต่ทั้งสองฝ่ายก็ได้บูรณาการความร่วมมือร่วมกัน แต่ทว่าในภูมิภาคดังกล่าวก็ยังมียุทธศาสตร์ที่ปรากฏตัวเป็นตัวแทนซึ่งกันและกันที่พยายามสร้างอิทธิพลทั้งในรูปแบบการประกันความมั่นคงและสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกอาเซียนที่ดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศรัสเซียมาอย่างยาวนาน แต่ทว่าระดับความสัมพันธ์ไม่ได้พัฒนาก้าวหน้าเท่าที่ควร ไม่สามารถละความสนใจจากรัสเซียและประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้ เพราะบริเวณดังกล่าวเป็นหนึ่งในตลาดการค้า ประเทศไทยแสดงความสนใจจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย แต่ด้วยระยะทางที่ห่างไกลเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างพื้นที่ให้ไทยในบริเวณดังกล่าวได้ ดังนั้นไทยจึงมีความสัมพันธ์อันแนบแน่นและมีที่ตั้งใกล้ชิดกับประเทศจีนสามารถใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานของนโยบายแถบเศรษฐกิจเส้นทางแพรไหม เชื่อมไทยเข้าสู่ประเทศในเอเชียกลางและประเทศอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ไม่ว่าจะเป็นทางถนนและทางรถไฟ โดยประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียทั้งรัสเซีย

¹ ในที่นี้ ยูเรเชีย หมายถึง ดินแดนที่ประกอบไปด้วยทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย ในปัจจุบันคือ ประเทศที่เคออยู่ภายใต้อดีตสหภาพโซเวียต ได้แก่ ประเทศในเอเชียกลาง คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน อุซเบกิสถาน ทาจิกิสถาน เติร์กเมนิสถาน และประเทศในคอเคซัส อาร์เมเนีย จอร์เจีย อาเซอร์ไบจาน

² บูรณาการ หมายถึง การประสานความร่วมมือทางการเมืองและ/หรือเศรษฐกิจ

³ ในบทความนี้ใช้คำว่า “เส้นทางแพรไหม” ตามที่กระทรวงศึกษาธิการบัญญัติคำนี้สืบเนื่องมาจากการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือนมณฑลกว่างซู สาธารณรัฐประชาชนจีน ตามรอยเส้นทางแพรไหมโบราณในภาคตะวันตกของจีน ในวันที่ 11-16 เมษายน ค.ศ. 1990

คาสซัสสถาน คีร์กีซสถานได้สร้างโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมต่อกับจีนอีกด้วย นอกจากนี้ไทยจะได้เพิ่มโอกาสการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ ตามโครงการระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกของไทยกับความคืบหน้าเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทางของจีน อย่างไรก็ตามไทยตระหนักถึงสถานะของตนในเวทีระหว่างประเทศที่จะต้องกำหนดนโยบายตามสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะการขยายบทบาทของมหาอำนาจอย่างรัสเซีย จีน และสหรัฐอเมริกา ในบริเวณภูมิภาคยูเรเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งส่งผลกระทบตั้งแต่ในระดับภูมิภาคอาเซียนไปยังระดับโลก จีนและรัสเซียเองก็เลือกที่จะบูรณาการความร่วมมือของสองความร่วมมือเข้าด้วยกัน ส่วนสหรัฐอเมริกา ก็ดำเนินนโยบายปิดล้อมสองประเทศมหาอำนาจ ดังนั้นการดำเนินนโยบายของไทยเพื่อเป็นส่วนหนึ่งกับนโยบายแถบเศรษฐกิจเส้นทางแพรไหม และสภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ต้องคำนึงถึงบทบาทของมหาอำนาจทั้งสามประเทศที่มีต่อไทย และเลือกวางนโยบายให้เหมาะสม เพื่อถ่วงดุลอำนาจของทั้งสามมหาอำนาจ

2. ยูเรเชีย บริเวณแห่งอำนาจและผลประโยชน์

แม้ว่าในปัจจุบันโลกได้ก้าวสู่โลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ทุกชาติสามารถติดต่อสื่อสารข้ามพรมแดนกันได้ได้อย่างง่ายดาย แต่ไม่ว่าจะยุคสมัยใดดินแดนยังถือเป็นผลประโยชน์แห่งชาติพื้นฐานที่ทุกรัฐชาติต้องรักษาให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่อดีตมนุษย์ไขว่คว้าอำนาจขยายพื้นที่ให้แก่รัฐของตน และแผ่ขยายอิทธิพลไปยังดินแดนอื่น ๆ เพื่อแสดงอำนาจและแสวงหาทรัพยากรให้แก่รัฐของตน เกิดเป็นรูปแบบการต่อสู้เพื่อแย่งชิงดินแดน การขยายพื้นที่จักรวรรดิต่างๆ การล่าอาณานิคมของมหาอำนาจในอดีต เหตุการณ์เหล่านี้ล้วนมีสาเหตุเบื้องต้นจากภูมิศาสตร์ทั้งสิ้น โดยเฉพาะดินแดนที่เรียกว่ายูเรเชียที่ผู้ใดได้ครอบครอง ผู้นั้นคือ เจ้าของครอบครองโลก (Nicolas John Spyman, 1893-1943)

หากกล่าวถึงบริเวณยูเรเชียในปัจจุบันก็คือพื้นที่ขนาดใหญ่ครอบคลุมทวีปยุโรปและเอเชีย บริเวณนี้ได้รับความสนใจจากมหาอำนาจที่ตั้งตนเองอยู่ในบริเวณนี้ และมหาอำนาจภายนอกเขตดังกล่าว เซอร์ เฮฟฟอร์ด จอห์น แมคคินเดอร์ (Sir Halford John Mackinder) ได้เสนอทฤษฎีดินแดนหัวใจ (Heartland Theory) ตั้งแต่ ค.ศ. 1904 (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2550) ทฤษฎีได้กล่าวไว้ว่า เกาะโลก ได้แก่ ดินแดนทวีปยุโรป เอเชีย และแอฟริกา ส่วนเกาะรอบนอก ได้แก่ อเมริกา ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และอังกฤษ ดินแดนหัวใจอยู่ตรงศูนย์กลางของเกาะโลก ตั้งแต่แม่น้ำโวลก้าในรัสเซีย ไปจรดแม่น้ำแยงซีเกียงในจีน จากเทือกเขาคอเคซัส จนถึงอาร์คติก ผู้ที่สามารถปกครองเกาะโลกได้จะเป็นผู้ที่ควบคุมทรัพยากรต่างๆ ของโลกได้มากกว่าครึ่งหนึ่งของโลก และดินแดนหัวใจเป็นกุญแจสำคัญในการที่จะเข้ายึดครองเกาะโลก เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่และมีตำแหน่งที่ตั้งอยู่กลางเกาะโลก ซึ่งดินแดนหัวใจดังกล่าวถูกปกครองโดย

จักรวรรดิรัสเซียและสหภาพโซเวียตเป็นลำดับ อิทธิพลของทฤษฎีดังกล่าวส่งผลต่อการกำหนดนโยบายของประเทศมหาอำนาจในขณะนั้น อย่างเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่สองที่เยอรมันพยายามบุกยึดรัสเซีย ส่วนในยุคสงครามเย็น ดินแดนหัวใจครอบครองโดยสหภาพโซเวียต ในขณะที่มหาอำนาจที่อยู่เกาะรอบนอกอย่างสหรัฐอเมริกาที่ไม่สามารถเข้าถึงดินแดนหัวใจได้ จึงหาทางจำกัดอำนาจของรัฐที่ครอบครองดินแดนดังกล่าวไม่ให้ขยายอิทธิพลของตนออกไปได้ นิโคลัส จอห์น สปีกแมน (Nicolus John Spyman) ได้สร้างทฤษฎีแก๊งแมคคินเดอร์ ผู้ริเริ่มทฤษฎีปิดล้อม (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2550) สปีกแมนเสนอว่า บริเวณริมแลนด์ (Rimland) ได้แก่ ดินแดนของทวีปเอเชีย และทวีปยุโรปที่ล้อมรอบดินแดนหัวใจ โดยได้กล่าวว่า “Who controls the rimland rules Eurasia; Who rules Eurasia controls the destinies of the world” ตัวอย่างที่สะท้อนอิทธิพลของทฤษฎีสปีกแมนคือ การดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกา ในช่วงสงครามเย็น อย่างการตั้งฐานทัพที่ญี่ปุ่น การเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และตะวันออกกลาง เป็นต้น

แม้ยุคสงครามเย็นได้สิ้นสุดลงพร้อมกับการล่มสลายของสหภาพโซเวียต สหรัฐอเมริกาได้ก้าวขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจเพียงประเทศเดียวในช่วงเวลาหนึ่ง แต่สหรัฐอเมริกาไม่สามารถเป็นมหาอำนาจได้เพียงหนึ่งเดียวได้ตลอดไป สหรัฐอเมริกายังคงให้ความสำคัญกับดินแดนยูเรเชีย โดยซบิกเนียฟ เบรซินสกี (Zbigniew Brzezinski) ได้เสนอภูมิยุทธศาสตร์ (Geostategy) ว่า ดินแดนยูเรเชียประกอบไปด้วย ทวีปยุโรป ภูมิภาคภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต โดยเฉพาะรัสเซีย ประเทศในภูมิภาคเอเชียกลาง และประเทศในภูมิภาคทรานคอเคซัส และเอเชียตะวันออก สหรัฐอเมริกา ต้องออกแบบนโยบายที่เหมาะสมสำหรับแต่ละภูมิภาค (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2550) ดังจะเห็นการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกา ภายหลังกยุคสงครามเย็นที่คงดำเนินนโยบายปิดล้อมรัสเซีย และปิดล้อมจีนที่กำลังขึ้นมาเป็นมหาอำนาจ โดยการเป็นพันธมิตรกับประเทศในยุโรป การเข้ามาช่วยเหลือประเทศเอเชียกลาง การคงอิทธิพลในเอเชียตะวันออกในรูปแบบกรอบความร่วมมือพหุภาคีอย่างเอเปคและอาเซียน

จะเห็นได้ว่า ดินแดนยูเรเชีย เป็นดินแดนที่มหาอำนาจหลายยุคหลายสมัยต้องการครอบครองหรือมีอิทธิพลเหนือบริเวณดังกล่าวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รัสเซียและประเทศในกลุ่มเครือรัฐเอกราชส่วนใหญ่ตั้งอยู่ตรงใจกลางยูเรเชียพยายามสร้างกรอบความร่วมมือเพื่อกองไว้ซึ่งอำนาจและอิทธิพลในบริเวณดังกล่าว ส่วนการปรากฏตัวขึ้นของมหาอำนาจใหม่อย่างจีนก็เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรและรื้อฟื้นอำนาจที่เคยยิ่งใหญ่ในบริเวณยูเรเชีย แม้กระทั่งประเทศมหาอำนาจที่ตั้งอยู่ห่างไกลอย่างสหรัฐอเมริกา ก็ยังต้องเข้ามาเพื่อจำกัดอิทธิพลของสองประเทศ เพื่อให้ตนคงอำนาจต่อไป ส่งผลให้ในปัจจุบันบริเวณยูเรเชียเกิดกรอบความร่วมมือและข้อริเริ่มใหม่ ๆ จากมหาอำนาจทั้งสามฝ่าย

3. ใจกลางยูเรเชีย: การแสดงอำนาจของรัสเซีย จีน สหรัฐอเมริกา

ตั้งแต่สหภาพโซเวียตล่มสลาย ตัวแสดงหลักในบริเวณยูเรเชีย ได้แก่ รัสเซียและจีน ในส่วนของประเทศรัสเซีย โดยเฉพาะภายหลังที่รัสเซียสูญเสียพื้นที่เอธิโอเปียและอำนาจในเวทีระดับโลก รัสเซียพยายามก่อสร้างกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independence states) เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศที่เคยอยู่ภายใต้ร่มสหภาพโซเวียต อย่างน้อย กลุ่มความร่วมมือดังกล่าวจะสามารถสร้างไว้ซึ่งอำนาจของรัสเซีย แต่ทว่ากลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชไม่สามารถผลักดันให้องค์การของตนพัฒนาความร่วมมือได้อย่างมีพลวัตได้ ด้วยเหตุความขัดแย้งระหว่างประเทศหลักอย่างรัสเซียกับประเทศสมาชิกทั้งยูเครนและจอร์เจีย แม้ว่ากลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชจะพยายามสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจอย่างการจัดตั้งเขตการค้าเสรี ก็ไม่สามารถสำเร็จดังหวังของรัสเซีย ดังนั้นรัสเซียจึงเป็นตัวตั้งตัวตีสร้างองค์การระดับภูมิภาคอื่น ๆ ที่จะรวมประเทศในเขตอิทธิพลของตนไว้ร่วมกันโดยเฉพาะความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasia Economic Community: EurAsEC) ในปี ค.ศ. 2000 ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasia Economic Union: EAEU) ในปี ค.ศ. 2015 ส่วนความร่วมมือเพื่อการประกันความมั่นคงปลอดภัยของกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช ได้แก่ สนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกัน (Collective of Security Treaty Organization: CSTO) ในปี ค.ศ. 2002

ในขณะที่จีนประเทศที่กำลังมีอำนาจมากขึ้นภายหลังกุญแจหลังสงครามเย็น จีนเริ่มสร้างความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านตะวันตกของจีนที่ประเทศเอกราชได้ปรากฏตัวขึ้นอย่างประเทศรัสเซียและประเทศในเอเชียกลาง เพื่อการประกันความปลอดภัยของจีน เงื่อนไขดังกล่าวส่งผลให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างสองประเทศใหญ่อย่างรัสเซียและจีน ความร่วมมือระดับภูมิภาคใจกลางยูเรเชียจึงถือกำเนิดขึ้น กรอบการประชุมเชียงไฮ้ 5 เกิดขึ้นจากประเด็นปัญหาการปักปันเขตแดนและภัยความมั่นคง จากภูมิศาสตร์ที่ตั้งทำให้ทั้งจีน รัสเซีย และประเทศในเอเชียกลางมีชายแดนติดต่อกันเป็นระยะทางยาว ดังนั้นทุกฝ่ายจึงมีผลประโยชน์ทางความมั่นคงร่วมกัน โดยเฉพาะในประวัติศาสตร์ ประเทศในเอเชียกลางเต็มไปด้วยความขัดแย้งและภัยความมั่นคง ต่อมาภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ประเทศในเอเชียกลางต้องประสบกับความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มหัวรุนแรง ประกอบกับทั้งห้าประเทศยังขาดความพร้อมในการจัดการปัญหาด้วยตนเอง อีกทั้งปัญหามูรณาการแห่งดินแดนของจีนและรัสเซียเป็นประเด็นที่ทั้งสองให้ความสนใจ ภัยความมั่นคงร่วมกันประกอบไปด้วย 1) กลุ่มหัวรุนแรง 2) กลุ่มแบ่งแยกดินแดน และ 3) กลุ่มก่อการร้าย ในประเทศจีนประสบกับปัญหาดังกล่าวโดยเฉพาะจากกลุ่มปลดปล่อยซินเจียง (Xinjiang Liberation Organization) กลุ่มปลดปล่อยชาวอุยกูร์ (Uighur Liberation Organization) และองค์กรปลดปล่อยเตอร์กิสถาน

ตะวันออก (United Revolutionary Front of East Turkestan) ชาวยูยกูร์ได้ลี้ภัยไปยังประเทศในเอเชียกลางโดยเฉพาะในประเทศคาซัคสถานและคีร์กีซสถาน และช่องสุมกำลังมาปฏิบัติการในประเทศจีน นอกจากนี้ด้วยภูมิภาคเอเชียกลางที่ติดกับประเทศอัฟกานิสถาน และภายหลังเหตุการณ์ 11 กันยายนที่สหรัฐอเมริกาโดนโจมตีจากผู้ก่อการร้ายจากอัฟกานิสถาน ภูมิภาคยูเรเชียในบริเวณเอเชียกลางจึงตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ความไม่มั่นคง นอกจากนี้ภัยความมั่นคงข้างต้น ทั้งสองฝ่ายยังเผชิญกับอาชญากรรมข้ามชาติที่มีการขนส่งยาเสพติดและอาวุธเถื่อนผ่านภูมิภาคเอเชียกลาง

ส่วนในภูมิภาคเอเชียกลาง ประเทศต่าง ๆ ก็ประสบกับปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นสงครามกลางเมืองในประเทศทาจิกิสถานในช่วงต้นทศวรรษ 1990 และเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองในประเทศคีร์กีซสถานในปี ค.ศ. 2005 เหตุการณ์ความวุ่นวายภายในประเทศก็นำไปสู่ความมั่นคงของทั้งภูมิภาค อีกประเด็นที่สำคัญไม่น้อยกว่าประเด็นอื่นๆ คือ ชาติพันธุ์ที่หลากหลายในภูมิภาคเอเชียกลางอาจเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งในหมู่ประเทศเอเชียกลางด้วยกันเอง ดังนั้นจึงเกิดความร่วมมือระดับภูมิภาคโดยยกระดับจากเชียงไฮ้ 5 เป็นองค์การความร่วมมือเชียงไฮ้ ภารกิจหลักขององค์การว่าด้วยการต่อสู้กับกลุ่มก่อการร้าย กลุ่มแบ่งแยกดินแดน และกลุ่มหัวรุนแรงทางศาสนา

ความร่วมมือทางด้านความมั่นคงในกรอบพหุภาคีเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีน รัสเซีย และประเทศในภูมิภาคเอเชียกลาง และตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา เพื่อให้ความร่วมมือดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดตั้งเป็นองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีโครงสร้างของการบริหารองค์การและการพบปะของผู้นำสูงสุดของประเทศสมาชิกเป็นประจำทุกปีก็ได้เกิดขึ้น เพื่อหารือในประเด็นต่าง ๆ อีกทั้งยังจัดการซ้อมรบระหว่างประเทศสมาชิก ทำให้ทั้งสามฝ่ายสามารถแก้ไขและป้องกันภัยความมั่นคง สำหรับการเข้ามาของจีนในภูมิภาคดังกล่าวไม่ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงระหว่างรัสเซียกับจีนได้ ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต สถานะของรัสเซียในเวทีการเมืองระหว่างประเทศลดลง การเมืองภายในประเทศไม่มีเสถียรภาพ และเศรษฐกิจตกต่ำ นโยบายที่มุ่งสู่ตะวันตกในช่วงแรกก็ไม่ได้ช่วยให้สถานการณ์ภายในของรัสเซียดีขึ้น ประกอบกับการขยายอิทธิพลของนาโต้และสหรัฐอเมริกาในเขตอิทธิพลเก่าของรัสเซียซึ่งเป็นภัยต่อความมั่นคง ดังนั้นรัสเซียจึงเปลี่ยนทิศทางนโยบายต่างประเทศมุ่งหาเอเชียมากขึ้น ทางฝ่ายของจีนก็ได้ผลกระทบจากการเป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวที่ไม่มีใครต้านทานได้ของสหรัฐอเมริกา อีกทั้งปัญหาไต้หวันที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุน ทั้งจีนและรัสเซียจึงหันมาร่วมมือกันในกรอบพหุภาคี แม้การที่จีนเข้ามามีบทบาทในเอเชียกลางซึ่งเป็นเขตอิทธิพลเดิมของรัสเซียจะส่งผลต่อบทบาทของรัสเซีย แต่เมื่อสถานการณ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไป สหรัฐอเมริกา เข้ามามีบทบาทในภูมิภาคเอเชีย

กลาง โดยเข้ามาขอใช้ฐานทัพในคีร์กีซสถาน อุซเบกิสถาน และทาจิกิสถานเพื่อเข้ามาปฏิบัติการปราบปรามกลุ่มก่อการร้ายในอัฟกานิสถานภายหลังเหตุการณ์การก่อการร้ายในปี ค.ศ. 2001 การเข้ามาของสหรัฐอเมริกา ในภูมิภาคนี้ถือเป็นการปิดล้อมทั้งรัสเซียและจีน ทั้งสองฝ่ายมีสหรัฐอเมริกา เป็นภัยความมั่นคงร่วมกัน ดังนั้นการร่วมมือดีถือว่าเป็นศัตรูกัน

สหรัฐอเมริกา ไม่สามารถละเลยจากดินแดนยูเรเชียได้ โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียกลางที่ตั้งอยู่ใจกลางยูเรเชียและติดกับรัสเซียและจีน แม้ว่าสหรัฐอเมริกา จะมีภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ห่างไกล ภูมิภาคดังกล่าว ตั้งแต่สมัยยุคสงครามเย็นอาจกล่าวได้ว่า ภูมิภาคเอเชียกลางเป็นภูมิภาคที่สหรัฐอเมริกา ต้องการปิดล้อมเพื่อป้องกันรัสเซียขยายอำนาจ ปัจจุบันเอเชียกลางก็ยังเป็นหนึ่งในนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคงของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะความมั่นคงทางทหารและพลังงาน ตลอดจนการเผยแพร่ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ในช่วงแรกที่ประเทศในเอเชียกลางปรากฏในแผนที่โลกในฐานะประเทศเอกราช สหรัฐอเมริกา ให้ความสนใจประเทศทั้ง 5 เพียงประเด็นการป้องกันและปลดอาวุธนิวเคลียร์ แต่ภายหลังเหตุการณ์สงครามต่อต้านการก่อการร้ายในอัฟกานิสถาน ตั้งแต่ตุลาคม ค.ศ. 2001 สหรัฐอเมริกา หันมาสนใจภูมิภาคนี้ยิ่งขึ้น สหรัฐอเมริกาจัดหาพื้นที่ในการวางกำลังและยุทธโศปกรณ์ในอุซเบกิสถาน ทาจิกิสถาน และคีร์กีซสถาน เพื่อส่งไปปฏิบัติการในอัฟกานิสถาน สหรัฐอเมริกา ได้ฐานทัพ ได้แก่ ฐานทัพอากาศการ์ชี-คานาบัต (Karshi-Khanabad Airbase) อุซเบกิสถาน (ปิดตัว ค.ศ. 2005) ฐานทัพอากาศมานาส (Manas Airbase) ที่คีร์กีซสถาน (ปิดตัว ค.ศ. 2014) (Beehner, 2005) อีกทั้งประเทศในเอเชียกลางยังสนับสนุนการปฏิบัติของกองกำลังนาโต้และพันธมิตรที่เมืองเตอร์เมซ (Termez) อุซเบกิสถาน (North Atlantic Treaty Organization, 2017b) และดูชานเบ (Dushanbe) ของทาจิกิสถาน (Clark-Sestak, 2003) นอกจากนี้นาโต้ตั้งสำนักงานผู้ประสานนาโต้ (Office of NATO Liaison Officer) โดยก่อตั้งขึ้นที่อุซเบกิสถานในปี ค.ศ. 2013 (North Atlantic Treaty Organization, 2017a) เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประเทศพันธมิตรและประเทศในเอเชียกลางในความร่วมมือปฏิบัติการของนาโต้ การฝึกอบรมการป้องกัน การรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินถือได้ว่าในตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2000 ภูมิภาคเอเชียกลางสำคัญต่อสหรัฐอเมริกา ในแง่การรักษาความมั่นคงปลอดภัย การกิจของสหรัฐอเมริกา ในภูมิภาคดังกล่าวยังประกอบไปด้วย การส่งเสริมประชาธิปไตย ความร่วมมือในภูมิภาคด้านพลังงาน การค้ามนุษย์และยาเสพติด แต่ถือว่าเป็นประเด็นรอง

ดินแดนใจกลางยูเรเชียตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นที่ตั้งของประเทศที่ทรงอำนาจอย่างรัสเซียและจีน ความสำคัญทางยุทธศาสตร์ที่ตั้งและผลประโยชน์ด้านทรัพยากรมหาศาล ส่งผลให้ทั้งรัสเซียและจีนต้องแสดงบทบาทและคงอิทธิพลของตนเองไว้ในรูปแบบการสร้างความร่วมมือระหว่างกัน ในส่วนของสหรัฐอเมริกา ประเทศที่ตั้งสถานะของตนให้มีหน้าที่ดูแล

รักษาความมั่นคงให้แก่โลกเพื่อผลประโยชน์ของตนก็เข้ามาแสดงบทบาทในการสร้างพันธมิตร และปิดล้อมรัสเซียและจีน อีกทั้งได้ก้าวเข้ามาในใจกลางยูเรเชียด้วยบทบาทการประกันความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียกลาง ทำให้ดินแดนดังกล่าวเป็นเวทีที่มหาอำนาจทั้งสามมาแสดงบทบาท และสร้างอิทธิพลของตน

4. การสร้างความร่วมมือในดินแดนยูเรเชียของรัสเซีย จีน สหรัฐอเมริกา

แม้ดินแดนยูเรเชียจะมั่นคงปลอดภัยมากขึ้น หลังจากที่มีมหาอำนาจทั้งสามลงมาประกันความมั่นคงในรูปแบบทวิภาคีและความร่วมมือภายในภูมิภาค เงื่อนไขที่จะช่วยให้ความมั่นคงปลอดภัยยั่งยืนก็คือ ความกินดีอยู่ดีและความมั่งคั่งของประเทศ การสร้างความร่วมมือในประเด็นทางเศรษฐกิจจึงเกิดขึ้นทั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียนำโดยรัสเซีย หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางโดยจีน และข้อริเริ่มเส้นทางแพรไหมของสหรัฐอเมริกา

เมื่อสหรัฐอเมริกา จำเป็นต้องถอนกองกำลังออกจากภูมิภาคเอเชียกลาง สหรัฐอเมริกา ต้องปรับนโยบายในภูมิภาคใหม่ สหรัฐอเมริกา เสนอพัฒนาเส้นทางแพรไหมของตนในปี ค.ศ. 2011 (Silk Road Initiative) โดยมุ่งสร้างสันติสุขให้แก่ภูมิภาค และช่วยเหลือประเทศอัฟกานิสถาน ปากีสถาน อินเดีย และประเทศในเอเชียกลาง อย่างการก่อสร้างท่อขนส่งก๊าซธรรมชาติจากเติร์กเมนิสถาน-อัฟกานิสถาน-ปากีสถาน-อินเดีย (Turkmenistan-Afghanistan-Pakistan-India Pipeline: TAPI) ที่ได้รับการสนับสนุนจากธนาคารเพื่อพัฒนาเอเชียที่สหรัฐอเมริกา เป็นหนึ่งในผู้บริจาครายใหญ่ จะเห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกาก็ยังพยายามคงบทบาทของตนในภูมิภาคเอเชียกลาง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผ่านองค์การระดับโลก หรือการสนับสนุนประเทศในยุโรปเข้ามาหาประโยชน์ในภูมิภาคดังกล่าว ข้อริเริ่มเส้นทางแพรไหมสมัยนางฮิลลารี คลินตัน (Hillary Clinton) เป็นการตอบสนองประเด็นทางด้านภูมิยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา ในสงครามต่อต้านการก่อการร้าย การฟื้นฟูอัฟกานิสถาน อีกทั้งเชื่อมโยงกับตลาดต่างประเทศ และให้ประชาชนมีทางเลือกใหม่ การค้ากับภูมิภาคเอเชียกลางจะช่วยเปิดแหล่งทรัพยากรใหม่ ทั้งวัตถุดิบ พลังงาน สินค้าเกษตรกรรม ของประเทศต่างๆ ในเอเชียกลางอีกด้วย

ความพยายามของสหรัฐอเมริกา ในการดำเนินเส้นทางแพรไหมของตน ในปี ค.ศ. 2015 รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ นายจอห์น เคร์รี (John Kerry) ได้เสนอนโยบายใหม่ที่จะทำให้สหรัฐอเมริกา และภูมิภาคเอเชียกลางใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น ในรูปแบบ C5+1 (ประเทศเอเชียกลางห้าประเทศและสหรัฐอเมริกา) คือ U.S. – Central Asia Joint Projects จัดประชุมระดับรัฐมนตรีครั้งแรกเมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2015 ที่เมืองซามาร์คานด์ อุซเบกิสถาน ผลจากการประชุมคือ เห็นด้วยที่จะพัฒนาโครงการระดับภูมิภาคเพื่อพัฒนาความมั่นคง และสนับสนุนการเชื่อมกันทางเศรษฐกิจ การประชุมครั้งที่ 2 จัดประชุมเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2016 ที่กรุงวอชิงตัน

ผลการประชุมเห็นด้วยว่า ออกโครงการความร่วมมือ 5 โครงการซึ่งสหรัฐอเมริกา มีแผนจะสนับสนุนงบประมาณมากกว่า 15 ล้านเหรียญ ได้แก่ 1) Global Counterterrorism Forum (GCTF) Regional Dialogue การต่อต้านการก่อการร้ายสากลและการก่อความรุนแรงในเอเชียกลาง 2) Central Asia Business Competitive (CABC) โครงการที่ศึกษาหนทางการอำนวยความสะดวกต่อการทำธุรกิจใเอเชียกลาง เพื่อยืดส่งออกและเข้าสู่ตลาดใหม่ นอกจากนี้โครงการดังกล่าวจะช่วยภาคธุรกิจในแง่เงินทุนและเทคโนโลยี ด้วยเป้าหมายพัฒนาการผลิตอาหาร กระบวนการผลิตและการบรรจุหีบห่อ 3) Transport Corridor Development (TCD) โครงการลดค่าใช้จ่ายและระยะเวลาในการขนส่งสินค้าข้ามพรมแดนในเอเชียกลาง อีกทั้งพัฒนาจำนวนเส้นทางและระบบโลจิสติกส์ทั่วทั้งภูมิภาค 4) Power the Future ช่วยผู้กำหนดนโยบายและเจ้าหน้าที่ระดับกลางวางแผนการใช้พลังงานหมุนเวียนในเอเชียกลาง สหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือด้านเทคนิคและการวางแผน และ 5) Supporting National and Regional Adaptation Planning ช่วยเพิ่มศักยภาพประเทศในเอเชียกลางในการปรับตัวต่อผลกระทบการเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศ (U.S. State Department, Bureau of Public Affairs, 2017)

อาจกล่าวได้ว่า มหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาต้องการคงบทบาทของตนในภูมิภาคเอเชียกลางหลังจากการถอนกองกำลังจากประเทศอัฟกานิสถาน โดยปรับบทบาทจากการรักษาความมั่นคงมาสู่การสร้างความร่วมมือทางการค้า พลังงาน และการคมนาคมภายในภูมิภาค เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้แก่ประเทศอัฟกานิสถานและประเทศในเอเชียกลาง ด้วยเห็นว่าประเทศในเอเชียกลางมีศักยภาพทางเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมาก แต่ยังเป็นภูมิภาคที่ร่วมมือและรวมตัวกันในระดับต่ำ สหรัฐอเมริกา จะเป็นผู้ช่วยเหลือหลักในโครงการต่าง ๆ ที่ได้เสนอการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา กับประเทศในเอเชียกลางจากประเด็นความมั่นคงมาสู่เรื่องเศรษฐกิจเป็นการปรับตัวทางนโยบายที่ส่งผลให้ประเทศมหาอำนาจอย่างจีนและรัสเซียได้ชูประเด็นการค้าในบริเวณดังกล่าวเช่นกัน

ส่วนทางฝ่ายของรัสเซียก็สร้างกลุ่มความร่วมมือภายในภูมิภาคหลังยุคสหภาพโซเวียต โดยเฉพาะสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคที่ประเทศสมาชิกตั้งอยู่ในดินแดนยูเรเชีย ประกอบด้วยรัสเซีย คาซัคสถาน และเบลารุส โดยเริ่มพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจากสหภาพศุลกากร (Custom Union) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2010 สหภาพศุลกากรยูเรเชียเป็นการรวมกลุ่มที่ดำเนินการจัดตั้งเขตการค้าเสรี และยังดำเนินการเก็บภาษีศุลกากรในระดับเดียวกันสำหรับสินค้าที่มาจากประเทศที่สามซึ่งอยู่นอกกลุ่มสมาชิกที่จะนำสินค้าเข้าสู่สามประเทศดังกล่าวให้คิดภาษีในอัตราเดียวกัน และยกเลิกด่านศุลกากรภายในระหว่างประเทศสมาชิกในสหภาพศุลกากรยูเรเชีย ในปี ค.ศ. 2011 สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้รวมกลุ่มทางเศรษฐกิจกับประเทศอดีตสหภาพโซเวียตบางส่วน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทาง

เศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2014 ประเทศสมาชิกสหภาพศุลกากรยูเรเชีย ได้ลงนามข้อตกลงจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union) ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2015 ซึ่งในปัจจุบันมีสมาชิก 5 ประเทศ คือ รัสเซีย คาซัคสถาน เบลารุส อาร์เมเนีย และคีร์กีซสถาน (กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สำนักยุโรป, 2560) สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีประชากรกว่า 182.7 ล้านคน มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศในปี ค.ศ. 2016 เท่ากับ 1,485 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ ปริมาณการค้าต่างประเทศกับประเทศที่สาม 509.7 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ และปริมาณการค้าระหว่างสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย 42.5 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (Eurasian Economic Commission, 2017) ทั้งนี้ประเทศสมาชิกได้ตกลงเปิดเสรีทางการค้าสินค้า บริการ การลงทุนและแรงงานระหว่างกัน อีกทั้งร่วมมือและประสานนโยบายร่วมกัน สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือเป็นการบูรณาการความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคที่ตั้งอยู่ในบริเวณยูเรเชีย

สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมความร่วมมือ และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก เพื่อสร้างเงื่อนไขในการพัฒนาที่ยั่งยืนและเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชากร สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีโครงสร้างบริหารองค์การดังต่อไปนี้ 1) Supreme Eurasian Economic Council (SEEC) เป็นองค์กรสูงสุดของสหภาพประกอบไปด้วยประมุขของประเทศสมาชิก ทำหน้าที่ตัดสินใจประเด็นที่สำคัญที่ส่งผลต่อสหภาพ 2) Eurasian intergovernmental council (EIC) ประกอบไปด้วยผู้นำรัฐบาลของประเทศสมาชิก มีหน้าที่บังคับใช้และควบคุมสนธิสัญญาของสหภาพ และให้ความเห็นชอบร่างงบประมาณ 3) Eurasian Economic Commission (EEC) เป็นหน่วยงานกำกับดูแลถาวรของสหภาพซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยสภาคณะกรรมาธิการและฝ่ายบริหารของคณะกรรมาธิการภารกิจหลักของคณะกรรมาธิการคือ การบริหารองค์การและการพัฒนาของสหภาพ รวมทั้งการพัฒนาข้อเสนอในด้านการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายในสหภาพ นอกจากนี้สหภาพยังมีหน่วยงานอื่นๆ ได้แก่ Court of the Eurasian Economic Union, Eurasian Development Bank (EDB) และ Eurasian Stabilization and Development Fund (Vinokurov, 2017)

การกำเนิดขึ้นของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือเป็นอีกก้าวสำคัญของโครงสร้างการบูรณาการที่เท่าเทียมและมีผลประโยชน์ร่วมกันของภูมิภาคหลังยุคสหภาพโซเวียต โดยเฉพาะการบูรณาการทางเศรษฐกิจ รัสเซียควรดำเนินการตามขั้นตอนตามที่กำหนดไว้เพื่อวางรากฐานทางเศรษฐกิจของสหภาพ และหลีกเลี่ยงประเด็นทางการเมืองระหว่างกัน สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียยังเป็นองค์กรระหว่างประเทศน้องใหม่ ประเทศสมาชิกยังต้องทำงานร่วมกันอย่างหนักในการประสานกันทางด้านนโยบาย สร้างผลประโยชน์ร่วมกัน และสร้างองค์การให้มีประสิทธิภาพ (Timofeev, 2017) สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียไม่ได้จำกัดความร่วมมือภายใน

บริเวณภูมิภาคยูเรเชีย แต่ได้ขยายความร่วมมือมาทางภูมิภาคเอเชียโดยได้จัดตั้งเขตการค้าเสรีกับประเทศเวียดนามเรียบร้อยแล้ว มีผลตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม ค.ศ. 2016 อีกทั้งยังบูรณาการตนเองกับข้อริเริ่มทางเศรษฐกิจของจีนอย่างนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง แต่ในขณะเดียวกันสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียยังคงต้องการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกันกับสหภาพยุโรปโดยมองข้ามประเด็นทางการเมืองระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น และเพื่อให้ความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกบูรณาการทั้งเชิงลึกและรอบด้าน ประเทศสมาชิกต้องให้ความสำคัญกับมาตรฐานการศึกษาและการฝึกฝนฝีมือแรงงานร่วมกัน ซึ่งจะเป็นเงื่อนไขที่ช่วยให้การขยายความร่วมมือประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ในภูมิภาคยูเรเชียยังมีอีกหนึ่งมหาอำนาจอย่างสาธารณรัฐประชาชนจีนที่แสดงบทบาททั้งด้านประกันความมั่นคงและการพัฒนาความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ จีนได้ออกนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (One Belt One Road: OBOR) หรือชื่อใหม่ที่ว่า ความคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI) ซึ่งอ้างอิงจากประวัติศาสตร์เส้นทางการค้าในอดีตของจีนกับยุโรป เส้นทางแพรไหมนี้เป็นเส้นทางการค้าและเป็นเส้นทางการเผยแพร่วัฒนธรรมความเชื่อที่เก่าแก่และยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก ในอดีตนั้นเส้นทางแพรไหมนี้ได้เชื่อมชนชาติจีนกับกลุ่มชนในภูมิภาคเอเชียกลาง ตะวันออกกลาง จนถึงดินแดนยุโรป เส้นทางแพรไหมมีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น โดยจุดเริ่มต้นของเส้นทางเริ่มต้นที่เมืองฉางอาน (Chang'an) หรือซีอาน (Xi'an) ในปัจจุบันที่ตั้งอยู่ทางภูมิภาคตะวันตกของประเทศ มีเส้นทางพาดผ่านสู่ภูมิภาคตะวันตกของจีนที่เป็นทะเลทราย ซึ่งในดินแดนนี้ปัจจุบันเป็นเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ และเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียกลาง โดยผ่านเมืองทาชเคนต์ (Tashkent) และเมืองบุคารา (Bukhara) ซึ่งในปัจจุบันตั้งอยู่ในประเทศอุซเบกิสถาน ผ่านประเทศตุรกีก่อนเข้าสู่ยุโรปหรืออาณาจักรโรมันในสมัยนั้นโดยเส้นทางแพรไหมนี้ได้สิ้นสุดลง ณ กรุงคอนสแตนติโนเปิล

ชื่อเส้นทางแพรไหมได้ถูกเผยแพร่เมื่อช่วงศตวรรษที่ 19 โดยนักภูมิศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ และนักสำรวจชาวเยอรมันที่ชื่อว่า บารอน แฟร์ดินานด์ ฟอน ริชโทเฟิน (Baron Ferdinand von Richthofen ค.ศ. 1833-1905) ได้เรียกขานเส้นทางการค้านี้ตามสินค้าที่มีความต้องการสูงในการซื้อขายในเส้นทางนี้ โดยได้พรรณาคือเป็นภาษาเยอรมันว่า "Die Seidenstrasse" ซึ่งมีความหมายตามภาษาอังกฤษว่า "The Silk Road" เส้นทางดังกล่าวได้ขนส่งสินค้าและเทคโนโลยีจากจีน ไม่ว่าจะเป็นไหม ผ้าไหม การเลี้ยงไหม ใบชา เครื่องปั้นดินเผา สมุนไพรจีน เทคนิคการทำกระดาษ การพิมพ์ เป็นต้น ส่วนสินค้าและวัฒนธรรมที่จีนได้รับจากยุโรป เอเชียตะวันออก และเอเชียกลาง ได้แก่ เพชรพลอย เครื่องหอม เหยี่ยวเงินเหยี่ยวทอง เสื้อผ้าจากเอเชียกลาง และผ้าจากเติร์กเมนิสถานหรืออาซาเหือโลฮิต มาที่เป็นที่ต้องการอย่างมากในประเทศจีน ด้วยภาวะ

สงครามภายในและภายนอกประเทศของตนที่มีอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะกับมองโกล นอกจากนี้ในเส้นทางแพรไหมยังได้มีการแลกเปลี่ยนความคิด ผู้คน ศาสนา และวัฒนธรรมจากต่างแดนที่ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของจีน อีกทั้งศาสนาพุทธและอิสลามที่มีอิทธิพลต่อประเทศจีนและเอเชียกลางเป็นอย่างมาก ต่อมาเส้นทางแพรไหมทางบกเผชิญกับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เลวร้าย อีกทั้งไม่ปลอดภัยสำหรับการค้าขายโดยเฉพาะภายหลังการเสื่อมอำนาจของมองโกล ความไม่สงบจากความขัดแย้งในบริเวณอิรัก อิหร่าน และอัฟกานิสถาน ประเทศในยุโรปต้องการค้าขายกับทวีปเอเชียโดยไม่ผ่านคนกลางในเส้นทางการค้านี้ ประกอบกับเทคโนโลยีการเดินเรือสมุทรในยุโรปก้าวหน้ามากขึ้นนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 9 ส่งผลให้การขนส่งทางทะเลขยายบทบาทมากขึ้น ส่วนทางจีนในสมัยราชวงศ์หมิง ในศตวรรษที่ 15 จีนได้ออกเดินทางสำรวจทางทะเล ไปยังเอเชียตะวันออก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แอฟริกาตะวันออก และคาบสมุทรอาหรับ ต่อมาศตวรรษที่ 16 การค้าระหว่างเอเชียและยุโรปจึงได้อาศัยเส้นทางทะเลแทน

ปัจจัยที่ส่งผลให้สาธารณรัฐประชาชนจีนฟื้นฟูเส้นทางแพรไหมของตน ได้แก่ การพัฒนาและการปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจในปัจจุบันได้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การบริโภคพลังงานเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังต้องการกระจายสินค้าไปภูมิภาคตะวันตกเพื่อเพิ่มความมั่งคั่งและเพื่อลดช่องว่างในการพัฒนาระหว่างพื้นที่ตะวันออกและตะวันตกของจีน ดังนั้นจีนจำเป็นต้องแสวงหาทั้งตลาดและแหล่งทรัพยากรใหม่ๆ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียกลาง เศรษฐกิจของจีนเติบโตได้ช้าลง จีนต้องการแรงกระตุ้นใหม่ๆ การผลิตที่เกินกว่าความต้องการภายในประเทศ การฟื้นคืนเส้นทางแพรไหมจะช่วยระบายกำลังการผลิตของจีน หากกล่าวถึงภูมิภาคตะวันตกของจีนซึ่งเป็นภูมิภาคที่เป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคยูเรเชีย ดินแดนตะวันตกของจีนถือเป็นดินแดนหนึ่งที่พัฒนาไปได้อย่างแข็งแกร่งและมีภัยคุกคามจากกลุ่มภายในและภายนอกประเทศ ดินแดนตะวันตกของจีนติดกับประเทศคาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน ซึ่งประเทศเหล่านี้เป็นอดีตสหภาพโซเวียตที่มีรัสเซียเป็นผู้นำ ดินแดนทางตะวันตกของจีนประกอบไปด้วย 5 เขตปกครองตนเอง ได้แก่ เขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ เขตปกครองตนเองทิเบต กว่างซี มณฑลยูนนาน และหนึ่งเฉียว 6 มณฑล ได้แก่ กานซู กุ้ยโจว ซิงไห่ ซานซี เสฉวน ยูนนาน 1 เทศบาลนคร คือ นครฉงชิ่ง ภาคตะวันตกของจีนเป็น 2/3 ของพื้นที่ทั้งประเทศ และเป็นบริเวณที่ปกครองด้วยชนกลุ่มน้อยของประเทศซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงภายในประเทศอย่างมาก กล่าวคือ ปัญหาการแบ่งแยกดินแดนของชนกลุ่มน้อยชาวอุยกูร์และทิเบต ทำให้จีนเผชิญกับการต่อต้านระดับรุนแรงทั้งการก่อการร้าย การใช้กำลัง และมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ที่พยายามเข้ามามีบทบาท กลุ่มต่อต้านดังกล่าวได้มีการข่มขู่กำลังทางด้านการต่างประเทศของจีน อีกทั้งบริเวณนั้นเป็นจุดลี้ภัยของประเทศและเป็นช่องทางการส่งอาวุธเถื่อนเพื่อมาต่อต้านจีน รากของปัญหาการแบ่งแยกดินแดน

มีหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างทางกลุ่มชาติพันธุ์และความเจริญทางด้านเศรษฐกิจที่ทางภาคตะวันตกด้อยกว่าภาคตะวันออกอย่างมาก รัฐบาลจีนเห็นความจำเป็นที่ต้องพัฒนาเขตบริเวณนี้ รัฐบาลจีนได้เริ่มดำเนินนโยบายการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันตก Go West Policy ซึ่งเป็นแนวคิดการพัฒนาประเทศของนายเติ้ง เสี่ยวผิง และในปี ค.ศ. 2000 รัฐบาลได้ยกฐานะเป็นยุทธศาสตร์แห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระจายความเจริญและส่งเสริมการพัฒนาของพื้นที่ตอนในทางภาคตะวันตกให้ทัดเทียมกับมณฑลทางภาคตะวันออก รวมทั้งเตรียมความพร้อมสำหรับรองรับกระแสการเคลื่อนย้ายอุตสาหกรรมจากภาคตะวันออกที่กำลังจะอิ่มตัวในเร็ว ๆ นี้ (ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน, 2556)

จะเห็นได้ว่าจีนให้ความสำคัญกับนโยบายการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันตกเป็นอย่างมาก ความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ตะวันออกและตะวันตกของประเทศเป็นภัยคุกคามภายในประเทศที่สามารถส่งผลกระทบต่อนเสถียรภาพของจีนได้ การลดช่องว่างการพัฒนาและการสร้างสายสัมพันธ์ทางการเมือง โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านตะวันตกอาจช่วยให้จีนสร้างความมั่นคงและความมั่งคั่งให้แก่ประเทศได้ Go West Policy ของจีนไม่เพียงแต่พัฒนาพื้นที่ทางภาคตะวันตกของตนเอง แต่ยังหมายถึงนโยบายทางการทูตที่มุ่งสู่ทางตะวันตก การสร้างสภาวะแวดล้อมทางการเมืองที่ดีกับประเทศในเอเชียกลาง โดยเฉพาะการเมืองกับเพื่อนบ้านตะวันตกย่อมส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่ตะวันตก นโยบาย One Belt One Road หรือหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง เป็นข้อริเริ่มทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคของจีน นโยบายดังกล่าวของรัฐบาลจีนริเริ่มขึ้นเพื่อสร้างความร่วมมือทางด้านการค้าระหว่างประเทศจีนกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงกลาง และยุโรป แยกออกเป็น 2 เส้นทาง คือ เส้นทางแพรไหมทางทะเล และเส้นทางแพรไหมทางบก โดยเฉพาะเส้นทางแพรไหมทางบกเป็นเส้นทางแพรไหมเดิมในอดีต และเป็นเส้นทางที่นำจีนไปบูรณาการความร่วมมือกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

แนวความคิดเส้นทางแพรไหมทางบกและทางทะเลในศตวรรษที่ 21 เป็นนโยบายของรัฐบาลจีนที่จะสร้างความเชื่อมโยง (Connectivity) และสร้างความร่วมมือ (Cooperation) ทางด้านการค้าระหว่างจีนกับนานาประเทศในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกกลาง และยุโรป เส้นทางแพรไหมใหม่เน้นการดำเนินความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคภายในภูมิภาค สร้างเครือข่ายทางบก ทางทะเล และทางอากาศที่ปลอดภัย ส่งเสริมการค้าและการอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน สร้างเครือข่ายพื้นที่การค้าเสรี รักษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสร้างความไว้วางใจกัน เพิ่มการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจซึ่งกันและกัน สร้างสันติภาพและมิตรภาพในหมู่ประชาชนทุกประเทศ (The State Council The People's Republic of China, 2015)

เส้นทางแพรไหมทางบกหรือแถบเศรษฐกิจเส้นทางสายแพรไหม (Silk Road Economic Belt) เป็นเส้นทางแพรไหมเส้นทางเดิมที่พาดผ่านภูมิภาคเอเชียกลาง โดยเริ่มเชื่อมจีนทั้งทางทิศเหนือและทิศใต้กับภูมิภาคเอเชียกลาง ตะวันออกกลาง เอเชียใต้ และทวีปยุโรป นายสี จิ้นผิง ประธานาธิบดีสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เสนอการสร้างหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง ในการประชุมสุดยอดผู้นำองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ในปี ค.ศ. 2013 นโยบายนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อขยายความเชื่อมโยงทางด้านเศรษฐกิจกับประเทศในเอเชียกลางและรัสเซีย โดยผ่านแผนการลงทุนและโครงสร้างพื้นฐาน จีนสนใจเป็นอย่างมากต่อการสร้างเครือข่ายการคมนาคมทางบกได้แก่การสร้างถนน ระบบทางรถไฟ และระบบท่อขนส่ง ซึ่งจะช่วยให้จีนลดระยะเวลาการเดินทางและลดการพึ่งพาเส้นทางทางทะเลที่ไม่มั่นคง เพื่อให้จีนสามารถเข้าถึงแหล่งพลังงานและทรัพยากร และกระจายสินค้าของตนในภูมิภาคเอเชียกลาง รัสเซีย และมุ่งสู่ยุโรป

การดำเนินนโยบายของรัสเซีย จีน สหรัฐอเมริกาที่เกิดขึ้นในดินแดนยูเรเชียเป็นการแข่งขันแสวงหาประโยชน์ทั้งด้านการประกันความมั่นคงและสร้างความมั่งคั่งของตน การเข้ามาของมหาอำนาจในบริเวณดังกล่าวทำให้ใจกลางของยูเรเชียที่เคยถูกเพิกเฉย กลับมาเป็นที่สนใจของประเทศต่าง ๆ อีกครั้ง ประเทศไทยก็ให้ความสนใจในดินแดนดังกล่าว แต่การเข้าไปบูรณาการและสร้างความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ไทยจำเป็นต้องอาศัยบทบาทของมหาอำนาจผู้มียุทธศาสตร์สำคัญในภูมิภาคอย่างรัสเซียและจีนนำไทยเข้าสู่ตลาดการค้าใหม่

5. การดำเนินนโยบายและผลประโยชน์ที่จะได้รับของไทยบนมหาทวีปยูเรเชีย

หากพิจารณาตามภูมิศาสตร์ ประเทศไทยก็เป็นส่วนหนึ่งในดินแดนยูเรเชียเช่นเดียวกับรัสเซียและจีน แต่ของไทยตั้งอยู่ห่างไกลจากใจกลางของภูมิภาคยูเรเชีย ดังที่กล่าวไปข้างต้นว่าใจกลางภูมิภาคยูเรเชียเป็นดินแดนที่มหาอำนาจต้องการครอบครองเพื่อผลประโยชน์ทั้งความมั่นคงและเศรษฐกิจ ไทยต้องการเป็นส่วนหนึ่งของการบูรณาการของภูมิภาคนี้ การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของสองมหาอำนาจทั้งรัสเซียและจีนส่งผลให้ไทยไม่สามารถเพิกเฉยได้ การดำเนินนโยบายของไทยในปัจจุบัน ไทยมีนโยบายตอบสนองกับการเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคยูเรเชีย โดยไทยได้บูรณาการตนเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสองโครงการสำคัญระดับโลกทั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและความคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทาง แต่ทว่าความห่างไกลของพื้นที่ระหว่างไทยกับรัสเซียและประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกัน ประกอบกับบทบาทของสามมหาอำนาจในภูมิภาคส่งผลให้ไทยระมัดระวังการดำเนินความสัมพันธ์กับมหาอำนาจต่าง ๆ ดังนั้นไทยจึงต้องเลือกดำเนินนโยบายกับจีนก่อน และขณะเดียวกันก็ต้องศึกษาความเป็นไปได้ต่อการพัฒนาความสัมพันธ์กับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ส่วนสหรัฐอเมริกา มหาอำนาจนอกเขตยูเรเชียก็พยายามเข้ามาโอบล้อมจีน

และคงอิทธิพลของตนในเอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะอาเซียน ผ่านความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership: TPP) ไทยที่เป็นส่วนหนึ่งของสนาการแข่งขันของมหาอำนาจสามฝ่ายก็ต้องเลือกดำเนินนโยบายให้ไทยได้ประโยชน์มากที่สุด

ข้อตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก เป็นความตกลงการค้าเสรีกรอบพหุภาคีที่มีการเปิดเสรีครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง (comprehensive) และมีมาตรฐานสูง (high standard) เดิมประเทศสมาชิกประกอบด้วย ชิลี นิวซีแลนด์ สิงคโปร์ และบรูไน หรือที่เรียกว่า The Pacific-4 เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน ค.ศ. 2005 โดยมีผลบังคับใช้ในวันที่ 28 พฤษภาคม ค.ศ. 2006 และต่อมา สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย เปรู เวียดนาม มาเลเซีย แคนาดา และเม็กซิโก ได้เข้าร่วมการเจรจาความตกลง TPP ทำให้มีประเทศสมาชิก TPP ทั้งหมด 12 ประเทศ (ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร กรมประชาสัมพันธ์, ASEAN Information Center, ม.ป.ป.) ข้อตกลงดังกล่าวเป็นที่สนใจในระดับโลกเมื่อรัฐบาลสหรัฐอเมริกาภายใต้ประธานาธิบดีบารัค โอบามาผลักดันข้อตกลงดังกล่าว เพื่อพัฒนาเป็นเขตเสรีทางการค้าขนาดใหญ่ที่สุด โดยมีเป้าหมายประกอบไปด้วย 3 กลุ่ม คือ อเมริกาเหนือ ละตินอเมริกา และอาเซียนบวก ญี่ปุ่น และเกาหลี แต่ไม่รวมมหาอำนาจอย่างจีนและรัสเซียที่ก็เป็นส่วนหนึ่งสมาชิกของเอเปค นับเป็นความพยายามของสหรัฐอเมริกา ที่พยายามคงอิทธิพลของตนในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ในขณะที่ไทยไม่ได้เข้าร่วมกับข้อตกลง โดยมีการวิเคราะห์ว่าไทยจะเสียโอกาสขยายการค้าการลงทุนในตลาดอเมริกาเหนือ และอเมริกาใต้ ที่ครองส่วนแบ่งมูลค่าการค้าร้อยละ 10 ของไทย และอาจส่งผลต่อการลงทุนของญี่ปุ่นในไทยโดยเฉพาะประเด็นเรื่องกฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้าที่ไม่ได้รับประโยชน์จาก TPP ซึ่งแตกต่างจากเวียดนาม ที่ญี่ปุ่นอาจเปลี่ยนฐานการผลิตจากไทยไปเวียดนามได้ (มูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง, ม.ป.ป) ไทยไม่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการไม่เข้าร่วมข้อตกลงดังกล่าว อีกทั้งเมื่อรัฐบาลภายใต้รัฐบาลนายโดนัลด์ ทรัมป์ ที่ประกาศยกเลิกการเข้าร่วมข้อตกลง TPP ทำให้บทบาทของสหรัฐอเมริกา ลดลง และเปิดโอกาสให้จีนมีอิทธิพลเพิ่มขึ้น

ในขณะที่ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก สหรัฐอเมริกาสันับสนุน TPP ส่วนจีนก็เสนอโครงการระดับโลกอย่างหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางทั้งทางบกและทางทะเลที่เชื่อมโยงจีนกับโลก และรัสเซียก็ผลักดันสหภาพศุลกากรจนเป็นสหภาพเศรษฐกิจในเขตอิทธิพลของตน แม้ว่าไทยจะมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะการจัดทำข้อตกลงทวิภาคีทั้งในระดับทวิภาคีและกรอบพหุภาคีอย่างอาเซียน แต่ไทยก็ไม่สามารถละความสนใจต่อโครงการของมหาอำนาจได้ เส้นทางแพรไหมศตวรรษที่ 21 ของจีนประกอบไปด้วยเส้นทางแพรไหมทางบก ซึ่งเป็นเส้นทางโลจิสติกส์บนภูมิภาคยูเรเชีย และเส้นทางแพรไหมทางทะเล เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าทางเรือ

แม้ว่าไทยจะไม่ได้ตั้งอยู่บนเส้นทางแพรไหมโดยตรง แต่ไทยก็อยู่ในระเบียงเศรษฐกิจจีน - คาบสมุทอินโดจีน (China – Indochina Peninsula Economic Corridor: CICPEC) ที่รวมลาว เวียดนาม กัมพูชา โดยเป็น 1 ใน 6 ระเบียงเศรษฐกิจย่อย ไทยได้รับผลประโยชน์จากการเป็นจุดศูนย์กลางของอาเซียนที่สามารถสร้างการเชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ ภายในภูมิภาคและภายนอกภูมิภาค ทั้งนี้จีนพร้อมเดินทางร่วมมือกับไทยใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความร่วมมือทางนโยบายระดับสูงภาครัฐ 2) ประสานงานกับนโยบายมหภาคทั้งการค้าและการลงทุน 3) เพิ่มจุดพัฒนาไทย-จีน พร้อมสนับสนุนผู้ประกอบการรายใหม่มาลงทุนในระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกในโครงการสาธารณูปโภคกับด้านไอที และ 4) มุ่งสนับสนุนความสัมพันธ์ระดับประชาชน ผ่านช่องทางการท่องเที่ยว การศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักวิชาการ, 2561) โดยเฉพาะโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ภายใต้ประเทศไทย 4.0 ที่สามารถเชื่อมโยงไทยสู่จีนและยูเรเชียได้

ประเทศไทย เป็นจุดศูนย์กลางในการเชื่อมต่อกับกลุ่มเศรษฐกิจในทวีปเอเชีย ตั้งแต่จีนลงสู่อินโดนีเซีย และจากเวียดนามไปจนถึงเมียนมา และเป็นจุดยุทธศาสตร์ของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC ในด้านการผลิต การค้า การส่งออกและการขนส่ง ทั้งยังอยู่กึ่งกลางระหว่างประเทศกัมพูชา ลาว เมียนมา และเวียดนามที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยจึงเป็นตำแหน่งที่ดีที่สุดของการลงทุนในอาเซียน เพื่อเชื่อมเอเชียและเชื่อมโลก โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) เป็นแผนยุทธศาสตร์ภายใต้ ไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ต่อยอดความสำเร็จมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออกหรือ Eastern Seaboard ซึ่งดำเนินมาตลอดกว่า 30 ปีที่ผ่านมา โดยมีเป้าหมายหลักในการเติมเต็มภาพรวมในการส่งเสริมการลงทุนซึ่งจะเป็นการยกระดับอุตสาหกรรมของประเทศเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและทำให้เศรษฐกิจของไทยเติบโตได้ในระยะยาว โดยในระยะแรกจะเป็นการยกระดับพื้นที่ในเขต 3 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเพื่อรองรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยมีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค เพื่อเพิ่มศักยภาพรองรับการลงทุน และการพัฒนากิจการทางเศรษฐกิจและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดระบบการสะสมเทคโนโลยี (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2561) ไทยผลักดันให้โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเป็นส่วนหนึ่งความคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทางของจีน ไทยสามารถบูรณาการตนเองเข้ากับโครงการของจีนและนำไทยสู่ภูมิภาคยูเรเชียซึ่งจีนกับรัสเซียได้สร้างการเชื่อมต่อกันผ่านความร่วมมือระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง

ไทยสามารถเชื่อมโยงโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกตามโครงการรถไฟความเร็วสูงกรุงเทพฯ-ระยองและโครงการรถไฟทางคู่เข้ากับโครงการรถไฟความเร็วสูงระหว่างไทย-จีนดังกล่าวซึ่งเป็นโครงการรถไฟรางคู่จากกรุงเทพฯไปยังนครราชสีมาและจากนครราชสีมาไปยังหนองคาย แล้วไปเชื่อมต่อกับเส้นทางรถไฟลาว-จีน ซึ่งไทยกับจีนได้เริ่มโครงการไปตั้งแต่ธันวาคม ค.ศ. 2016 นอกจากนี้ไทยยังพัฒนาท่าเรือแหลมฉบังเพื่อรองรับความต้องการขนส่งสินค้าทางทะเลระหว่างประเทศที่เพิ่มขึ้นในอนาคต โดยจะดำเนินการก่อสร้างท่าเทียบเรือ สำหรับจอดเรือสำเภา และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ รวมทั้งการพัฒนาศูนย์การขนส่งตู้สินค้าทางรถไฟที่ท่าเรือแหลมฉบัง โดยเป็นโครงการท่าเรือภาคตะวันออกเข้ากับฮ่องกงและจีนแผ่นดินใหญ่ ซึ่งฮ่องกงถือว่าเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ของไทยในการพัฒนาโครงการระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกอีกด้วย

ดร.กอบศักดิ์ ภูตระกูล มีความเห็นว่า สำหรับโอกาสของการเชื่อมโยงของไทยกับโครงการแถบเศรษฐกิจและเส้นทางของจีน ประการแรก ไทยจะต้องเป็นประตูจีนตะวันตก เพราะจีนทางด้านตะวันตกไม่มีทางออกสู่ทะเล ประกอบกับเป้าหมายของจีนคือ การขยายตัวลงมาทางใต้ จีนสามารถเชื่อมโยงไทยลงมาทางตอนใต้ไปถึงโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกและส่งผลให้สินค้าของไทยขนส่งไปยังจีนทางตะวันตกบนเส้นทางนี้ได้เช่นกัน ประการที่สอง โอกาสทางธุรกิจร่วมกัน การทำธุรกิจระหว่างจีนกับไทยมีมาก เช่น โครงการผลิตรถยนต์ MG ของเครือซีพีของไทยร่วมกับเซี่ยงไฮ้อโตของจีน ส่วนธุรกิจ E-Commerce อย่างกลุ่มเซ็นทรัลของไทยได้ร่วมมือกับ JD.com ของจีน นอกจากนี้ Lazada ที่ Alibaba เป็นเจ้าของตั้งใจจะทำ E-Commerce ใหญ่ที่สุดในไทย โดยไทยจะเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของโลจิสติกส์และสินค้า ในขณะที่ฝ่ายไทยได้เตรียมการเพื่อดึงนักลงทุนจีนและต่างชาติด้วยการอำนวยความสะดวกด้านการให้วีซ่าสำหรับบุคลากรที่เข้ามาทำงานมีครอบครัว คู่สมรส และสมาชิกครอบครัวสามารถได้รับสิทธิอยู่อาศัยและทำงานในประเทศไทยได้นาน 4 ปี โดยไม่ต้องขอ Work Permit พร้อมขยายระยะเวลาการรายงานตัวทุก 90 วัน ไปเป็นทุก 1 ปี รวมไปถึงมาตรการทางภาษีลดภาษีเงินได้สำหรับนักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญของศูนย์วิจัย (Research Center) เป็น 7 เปอร์เซ็นต์ (ไทยพับลิก้า, 2560)

ในขณะที่ไทยจะได้รับโอกาสและผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจจากการบูรณาการความร่วมมือกับจีน ไทยก็ควรพิจารณาผลกระทบทางลบและวางมาตรการรับมือเช่นกัน ความร่วมมือบนโครงการความคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทางไม่ใช่ความสัมพันธ์ในเชิงภูมิเศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นความสัมพันธ์ในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ด้วย จึงถือเป็นประเด็นอ่อนไหวในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจอื่นได้ที่สำคัญคือ ประเทศสมาชิกอาเซียนอาจได้รับผลกระทบจากการย้ายถิ่นของ

คนจีนเนื่องจากจีนกำลังประสบปัญหาขาดแคลนทรัพยากรต่างๆ จึงเป็นไปได้ที่นักลงทุนจากจีนจะรุกคืบเข้ามาใช้ประโยชน์จากที่ดินในลักษณะของ “นักแย่งยึดที่ดิน” (land grabbers) ในอาเซียนมากขึ้น (สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน), 2561) อีกทั้งจีนจะมีบทบาทนำทางด้านเศรษฐกิจในภูมิภาค และสามารถกำหนดทิศทางการเศรษฐกิจของภูมิภาคได้ อาจส่งผลให้เกิดการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจจีนและสหรัฐอเมริกา ทำให้ประเทศภายในภูมิภาคอย่างเช่นไทยต้องระมัดระวังการดำเนินนโยบายเพื่อให้ไทยไม่สูญเสียโอกาสและได้รับผลกระทบทางลบจากการแข่งขันครั้งนี้

แม้ว่าไทยจะเน้นการเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมกับจีน และการส่งเสริมการลงทุนของจีนในไทย แต่ไทยก็ยังให้ความสนใจต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์กับประเทศในดินแดนยูเรเชียที่เป็นตลาดใหม่ในการส่งออกสินค้าของไทยและการเข้าไปลงทุนในสาขาที่ไทยมีศักยภาพ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้เริ่มในปี ค.ศ. 2015 และเข้ามาสร้างความร่วมมือการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศเวียดนามแล้ว ไทยสามารถทำการค้ากับประเทศในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียโดยเฉพาะกับรัสเซียซึ่งไทยได้ดำเนินความสัมพันธ์กับรัสเซียมาอย่างยาวนานและรอบด้านทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ส่วนประเทศคาซัคสถาน แม้ไทยได้สถาปนาทางการทูตอย่างเป็นทางการภายหลังที่สหภาพโซเวียตล่มสลาย ความสัมพันธ์ตลอดช่วงมากกว่า 25 ปีที่ผ่านมา ไทยกับคาซัคสถานอาจมีปริมาณการค้าระหว่างกันไม่มากนัก แต่ไทยก็ให้ความสนใจคาซัคสถานเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะภูมิศาสตร์ของคาซัคสถานที่ดีติดกับจีน ไทยอาจให้คาซัคสถานเป็นศูนย์กลางสินค้าไทยเข้าสู่ตลาดสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียโดยเฉพาะประเทศในเอเชียกลาง นอกเหนือจากประเทศรัสเซียที่ไทยใช้เป็นศูนย์กลางส่งออกสินค้าไปยังกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชอื่น ๆ ดังนั้นไทยสามารถสร้างโอกาสการส่งออกสินค้าโดยอาศัยเส้นทางโลจิสติกส์ของจีนตามโครงการแถบเศรษฐกิจเส้นทางแพรไหมเข้าสู่ประเทศในเอเชียกลางและรัสเซีย

ตามโครงการแถบเศรษฐกิจเส้นทางแพรไหม จีนมีแผนพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานทั้งถนนและรถไฟที่พาดผ่านประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและเข้าสู่ยุโรปซึ่งประกอบไปด้วย 1) ระเบียงเศรษฐกิจจีน-มองโกเลีย-รัสเซีย (China-Mongolia-Russia Economic Corridor-CMREC) เส้นทางเริ่มจากจีนผ่านขึ้นไปยังมองโกเลีย เข้ารัสเซียฝั่งเอเชีย และเชื่อมต่อรัสเซียทางตะวันตกได้ เป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงของรถไฟความเร็วสูงกับโครงข่ายเส้นทางบก โดยสามารถแบ่งออกได้เป็นสองเส้นทางคือ เส้น ปักกิ่ง-เทียนจิน-เหอเป่ย์ (Beijing-Tianjin-Hebei) มุ่งสู่ประเทศรัสเซียโดยพาดผ่านประเทศมองโกเลีย และเส้นต้าเหลียน-ไซต้า รัสเซีย (Dalian to Chita Russia) (สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา, 2561) 2) ระเบียงเศรษฐกิจสะพานเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Land Bridge Economic Corridor) เป็นเส้นทางจากเขตปกครอง

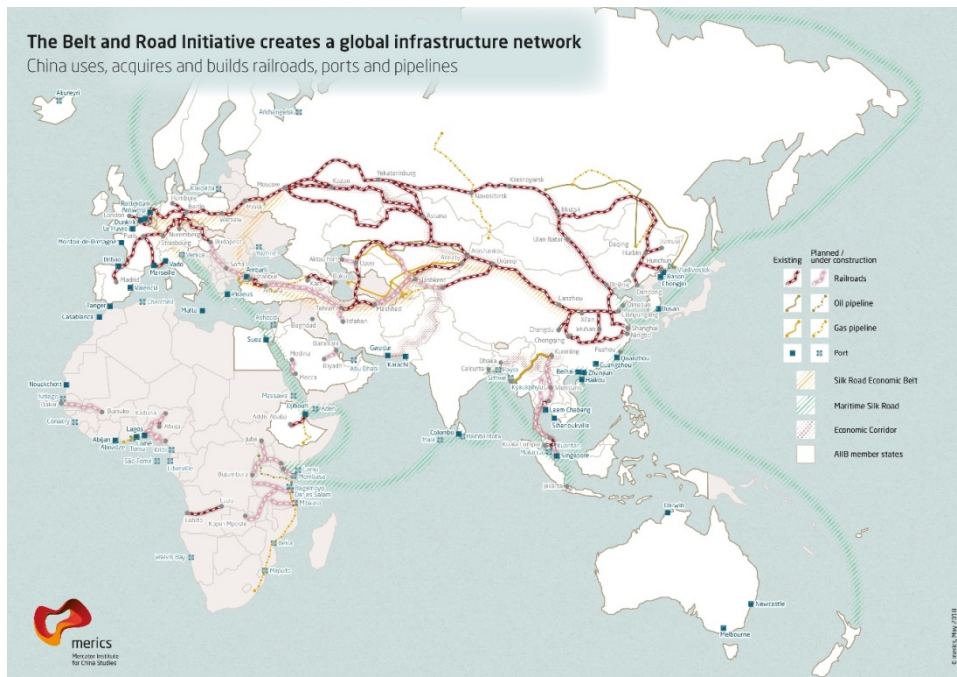
ตนเองชินเจียงอุยู่ ทางตะวันตกเฉียงเหนือของจีนผ่านเอเชียกลางตอนบนโดยเฉพาะประเทศคาซัคสถาน ขึ้นไปทางตะวันตกเฉียงเหนือไปเชื่อมกับรัสเซียทางตะวันตก เป็นเส้นทางรถไฟระหว่างประเทศ จากเมืองเหลียนยูนกัง (Lianyungang) ในมณฑลเจียงซู ไปยังอาลาซานไชว (Alashankou) ในเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยู่ ไปสู่เมืองร็อตเตอร์ดัม (Rotterdam) ในประเทศเนเธอร์แลนด์ โดยจะเชื่อมต่อกับทางรถไฟภายในของจีนคือ สายหลานโจว-เหลียนยูนกัง (Lanzhou-Lianyungang Railway) และเส้นทางรถไฟสายหลานโจว-ซินเจียง (Lanzhou-Xinjiang Railway) เพื่อพาดผ่านประเทศจีนไปยังคาซัคสถาน รัสเซีย เบลารุส โปแลนด์ และเนเธอร์แลนด์ ซึ่งหลานโจวเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษบนเส้นทางแพรไหมทางบกและเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งระบบรางจากจีนไปยังเอเชียกลางและรัสเซียอีกด้วย นอกจากนี้ประเทศจีนยังได้เปิดเส้นทางการขนส่งสินค้านานาชาติที่เชื่อมต่อกับ (1) เมืองฉงชิ่ง (Chongqing) ผ่านอาลาซานไชว คาซัคสถาน รัสเซีย เบลารุส ไปยังเมืองดุยส์เบิร์ก (Duisburg) ประเทศเยอรมัน (2) เส้นทางขนส่งสินค้าสายตรงระหว่างหวู่ฮั่น (Wuhan) กับเมืองเมลนิค (Melnik) เมืองพาร์ดูบิเช่ (Pardubice) แห่งสาธารณรัฐเช็ก และเมืองลียง (Lyon) ประเทศฝรั่งเศส (3) เส้นทางขนส่งทางรถไฟจากเฉิงตู (Chengdu) ไปยังเมืองลูจ (Lodz) ประเทศโปแลนด์ และ (4) เส้นทางขนส่งสินค้าทางรถไฟจากเมืองเจิ้งโจว (Zhengzhou) ไปยังเมืองฮัมบูร์ก (Hamburg) ของประเทศเยอรมันอีกด้วย และ (5) อี้วู (Yiwu) มณฑลเจ้อเจียง (Zhejiang) ไปยังมาดริด ประเทศสเปน และอู่ไปยังลอนดอน (London) เป็นเส้นทางจากอู่ผ่าน คาซัคสถาน รัสเซีย เบลารุส โปแลนด์ เบลเยียม ฝรั่งเศส และไปยังจุดหมายปลายทางที่ มาดริดและลอนดอน (van Leijen, 2017) สองระยะนี้เศรษฐกิจนี้เป็นเส้นทางหลักของนโยบายแถบเศรษฐกิจเส้นทางแพรไหมที่เชื่อมโยงกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียของรัสเซีย

ประเทศไทยควรใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคมระหว่างไทยกับจีนตอนใต้ที่ใช้เพื่อการค้าขายและการเดินทางของประชาชนที่มีอยู่แล้ว โดยไทยมีการค้าขายกับมณฑลการชู่ โดยใช้เส้นทางรถยนต์ R3A+ (R3A plus)⁴ (ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน, 2559) ที่จังหวัดเซียงราย ผ่าน สปป.ลาว เข้าด่านโมฮันหรือบ่อหาน (Mohan) ที่เขตสิบสองปันนา (Xishuangbanna Prefecture) ผ่านคุนหมิงของมณฑลยูนนาน และนครเฉิงตูของมณฑลเสฉวน ซึ่งในปัจจุบันเป็นศูนย์กลางกระจายสินค้าเกษตรของไทยไปยังมณฑลอื่น ๆ ของจีน ไทยสามารถขนส่งสินค้าจากเฉิงตูไปยังประเทศในเอเชียกลางและรัสเซียโดยเส้นทางรถไฟสายนครเฉิงตู-เมืองลูจ โปแลนด์ ที่ได้เปิดบริการตั้งแต่วันที่ 27 เมษายน ค.ศ. 2013 เป็นเส้นทาง

⁴ R3A+ (R3A plus) คือ เส้นทางคมนาคมทางบกที่เชื่อมโยงกรุงเทพฯ-คุนหมิง-เฉิงตู เส้นทางดังกล่าวเป็นส่วนต่อขยาย R3A จากคุนหมิงเชื่อมต่อไปยังนครเฉิงตูของมณฑลเสฉวน

จากนครเฉิงตู ผ่านเมืองอาลาซานโข่วของเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ และเข้าสู่ภาคีสถานรัสเซีย เบลารุส และเมืองลูจจ์ ประเทศโปแลนด์ (ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน, มณฑลเสฉวน, ม.ป.ป.) อีกทั้งเมื่อไทยส่งสินค้ามาถึงเฉิงตู สามารถขนส่งทางรถไฟชีอานของมณฑลส่านซี (Shaanxi) เข้าหลานโจวของมณฑลกานซู โดยไทยยังสามารถแสวงหาโอกาสจากระบบการขนส่งระหว่างประเทศของจีนที่พาดผ่านเอเชียกลางไปยังรัสเซียที่หลานโจว ในขณะที่ฝ่ายไทยได้ดำเนินการโครงการรถไฟความเร็วสูงช่วงที่ 1 ซึ่งเป็นรถไฟรางคู่ จากกรุงเทพฯ-นครราชสีมา ซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างไทยกับจีน ส่วนระยะที่ 2 คือ นครราชสีมา-หนองคาย แล้วไปเชื่อมต่อกับเส้นทางรถไฟลาว-จีน (เวียงจันทน์-คุนหมิง) โดยโครงการได้เริ่มก่อสร้างไปเมื่อธันวาคม ค.ศ. 2016 โครงการรถไฟความเร็วสูงที่ไทยและจีนดำเนินการยังสามารถไปเชื่อมต่อเส้นทางขนส่งจากไทยไปสู่ประเทศจีนที่คุนหมิง จากนั้นไทยสามารถขนส่งสินค้าทางรถไฟผ่านชีอาน ไปยังหลานโจวและเข้าสู่ระบบรถไฟขนส่งระหว่างประเทศ หรือเมื่อไทยส่งสินค้าไปถึงคุนหมิง จากนั้นขนส่งต่อด้วยรถไฟผ่านเฉิงตู ไปยังหลานโจวได้อีกเส้นทางหนึ่ง (ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน, มณฑลกานซู, ม.ป.ป.)

อาจกล่าวได้ว่าไทยสามารถเล็งเห็นการสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยการเข้าร่วมการบูรณาการตามความคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทางของจีนเพื่อเข้าสู่ตลาดสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยปัจจุบันไทยได้พัฒนาโครงการต่างๆ ร่วมกับจีนแล้ว ส่วนสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ไทยกำลังเตรียมการจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างกัน หากการเจรจาสำเร็จ จะทำให้การค้าไทยกับประเทศในกลุ่มนี้มีความชัดเจนมากขึ้น และส่งผลให้มูลค่าการค้าระหว่างกันเพิ่มมากขึ้น (สุกัญญา ทองมา, 2557) การหยุดชะงักกับบทบาททางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกส่งผลสำคัญต่อการตัดสินใจของไทยให้เลือกที่จะดำเนินความสัมพันธ์กับจีนและเปิดตลาดใหม่ในดินแดนยูเรเชีย

ภาพที่ 1 Mapping the Belt and Road initiative: this is where we stand (Eder, 2018)

6. บทสรุป

ภูมิภาคยูเรเชียโดยเฉพาะบริเวณเอเชียกลางตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันไม่เคยปราศจากการแข่งขันของประเทศมหาอำนาจ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน และสหพันธ์รัสเซียต่างแสดงบทบาทของตนในบริเวณดังกล่าวแตกต่างกัน สหรัฐอเมริกา เข้าไปช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในประเทศต่างๆ จีนสร้างนโยบายทางการค้าระดับโลกอย่างหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางหรือในปัจจุบันภายใต้ชื่อใหม่ที่ว่าความคิตรีเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทาง ส่วนรัสเซียมหาอำนาจผู้มีที่ตั้งส่วนหนึ่งอยู่ใจกลางยูเรเชียสร้างองค์การระหว่างประเทศอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่รวมประเทศสมาชิกบางส่วนจากกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช การแข่งขันกันระหว่างมหาอำนาจในบริเวณดังกล่าวจะไม่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยเท่าไรนัก แต่ทว่าไทยก็ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของระบบโลก และผลประโยชน์แห่งชาติทางเศรษฐกิจก็เป็นประเด็นสำคัญที่ไทยต้องแสวงหาจากบริเวณดังกล่าวได้

เมื่อพิจารณาภูมิศาสตร์ของประเทศ ไทยถือได้ว่าตั้งอยู่ขอบภูมิภาคยูเรเชีย ไทยไม่เกี่ยวข้องกับโดยตรงในประเด็นเรื่องความมั่นคงในเอเชียกลาง แต่ไทยสนใจการค้าขายในบริเวณ

ดังกล่าว แม้ไทยกับรัสเซียและประเทศสมาชิกในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันมาตั้งแต่สหภาพโซเวียตล่มสลาย แต่ปริมาณการค้าระหว่างกันยังอยู่ในระดับต่ำ แม้ไทยกับรัสเซียจะดำเนินการความสัมพันธ์มากที่สุดในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช แต่รัสเซียก็ยังไม่ใช่คู่ค้าหลักของไทยดังเช่น สหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น เส้นทางทางการค้าขายระหว่างกันยังเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ปริมาณการค้าระหว่างกันยังอยู่ในระดับต่ำ อีกทั้งความรู้และความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคประชาชนก็เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลให้ไทยกับประเทศในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียยังห่างไกลคำว่าหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่ใกล้ชิด อย่างไรก็ตามไทยยังหวังเปิดตลาดในภูมิภาคยูเรเชียเสมอ

ประเทศไทยเปิดรับทุกโอกาสทางเศรษฐกิจที่เข้ามา โดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2000 เกิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคอย่างขัตกกลางหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก หรือ TPP ที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกา เข้ามาสนับสนุนอย่างหนักในสมัยประธานาธิบดีบารัค โอบามา ไทยกับสหรัฐอเมริกา มีความสัมพันธ์อันดีสลับกับความห่างเหินเนื่องจากเหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศของไทย สหรัฐอเมริกา ถือเป็นคู่ค้าที่สำคัญของไทย และไทยก็เป็นพันธมิตรทางความมั่นคงที่ดีของสหรัฐอเมริกา ดังนั้นสหรัฐอเมริกา จึงเป็นประเทศที่ไทยให้ความสำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศอยู่เสมอ แต่ทว่าตอนที่สหรัฐอเมริกา ผลักดัน TPP เข้ามาในเอเชียแปซิฟิกและอาเซียน ไทยไม่ได้เข้าร่วมขัตกกลางโดยทันที อย่างไรก็ตามเมื่อสหรัฐอเมริกา เปลี่ยนผู้นำเป็นนายโดนัล ทรัมป์ ที่มาพร้อมกับนโยบาย America first สหรัฐอเมริกา ได้ถอนตัวออกจากการเจรจา TPP ส่งผลให้ TPP ถูกลดความน่าสนใจลง ไทยคงไม่รอ TPP เพราะในขณะเดียวกันจีนก็ได้เสนอโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง และรัสเซียได้นำสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านเวียตนามแล้ว ไทยเลือกเดินเข้าหาจีน บุรณาการไทยเป็นส่วนหนึ่งของความคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทาง นำพาตนเองไปสู่ดินแดนใจกลางยูเรเชีย

หากพิจารณาการเข้าร่วมกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ผลประโยชน์ทางการที่ไทยจะได้รับอาจยังไม่เทียบเท่ากับที่ไทยได้จากสหรัฐอเมริกา และพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา อย่างญี่ปุ่น แม้ผลประโยชน์อาจยังไม่เห็นในระยะอันใกล้ แต่อย่างน้อยก็กระตุ้นให้ไทยลงมือทำอะไรสักอย่าง โดยเฉพาะเมื่อจีนดำเนินการสร้างโครงข่ายเชื่อมโยงการขนส่งในภูมิภาคอาเซียนเข้าสู่จีนตามนโยบายเส้นทางแพรไหมของจีน ไทยไม่สามารถนิ่งเฉยต่อปรากฏการณ์นี้ได้ เพราะทุกประเทศตามเส้นทางแพรไหมต่างก็ตอบรับการที่จีนเข้ามาร่วมลงทุน ไทยที่มีจุดได้เปรียบศูนย์กลางของอาเซียน จึงต้องดำเนินการความสัมพันธ์กับจีนอย่างเร่งด่วน อีกทั้งประเทศไทยยังมีเป้าหมายพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ ประเทศไทย 4.0 พร้อมกับการพัฒนาโครงการระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก จีนจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของไทยทั้งการลงทุนภาคอุตสาหกรรม

การลงทุนสร้างโครงข่ายการคมนาคม และการส่งออกสินค้าไปจีน นอกจากจีนแล้ว ไทยสามารถใช้โอกาสที่ได้จากจีนนำไทยไปบูรณาการกับประเทศสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่เป็นตลาดที่น่าสนใจ สินค้าไทยได้รับการยอมรับว่าเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ และไทยก็มีศักยภาพในธุรกิจท่องเที่ยว ร้านอาหาร สปา นวดแผนไทย โรงแรม บริการซ่อมรถยนต์และอะไหล่อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ และเฟอร์นิเจอร์ (สุกัญญา ทองมา, 2557) ดังนั้นการเดินเข้าสู่ภูมิภาคยูเรเชียจึงเป็นไปได้สำหรับไทย ไทยมีความสัมพันธ์อันดีกับจีน และจีนก็เป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับรัสเซีย ภายใต้บริบทดังกล่าวไทยสามารถได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจดังที่หวัง

ในขณะนั้นมหาอำนาจอย่างจีนและรัสเซียได้ร่วมมือกันและสร้างบทบาททางด้านเศรษฐกิจต่อเวทีระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก ส่วนสหรัฐอเมริกา ก็ยังมีอิทธิพลในเวทีโลกอยู่ แต่ไม่มียุทธศาสตร์เชิงรุกทางเศรษฐกิจอย่างจีนกับรัสเซีย นโยบายต่างประเทศของไทยที่กำหนดทิศทางภายใต้บริบทการแข่งขันของประเทศมหาอำนาจ ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจภายในประเทศ ดังนั้นไทยไม่ควรนิ่งเฉยรอมหาอำนาจเลือกมาปฏิสัมพันธ์ ไทยต้องดำเนินนโยบายเชิงรุกทางเศรษฐกิจ แสวงหาโอกาส ปฏิสัมพันธ์ทุกทิศทางและอย่างรอบด้าน ไทยจึงจะสามารถก้าวสู่ประเทศไทย 4.0

เอกสารอ้างอิง/References

- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2550). *ภูมิรัฐศาสตร์ = Geopolitics*. กรุงเทพฯ: วาสนา.
- กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สำนักยุโรป. (2560). *ข้อมูลการค้าไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย*. สืบค้นจาก http://www.dtn.go.th/files/60/europe/EAEU_2s_0860.pdf
- ไทยพับลิก้า. (พฤศจิกายน 2560). *Connecting Asia ทาบ One Belt, One Road ทับ EEC โอกาสร่วมทางยุทธศาสตร์ไทย-จีน เชื่อมโลกเชื่อมไทย 5 ด้าน*. สืบค้นจาก <https://thaipublica.org/2017/11/connecting-asia-one-belt-one-road-bbl-seminar/>
- มูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง. (ม.ป.ป.). *TPP ความตกลงที่ไทยไม่เข้าร่วม*. สืบค้นจาก http://www.fpri.or.th/wp/?p=1442#.W3eqx_kzbMx
- ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร กรมประชาสัมพันธ์, ASEAN Information Center. (ม.ป.ป.). *ความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership: TPP)*. สืบค้นจาก http://www.aseanhai.net/mobile_detail.php?cid=10&nid=4774
- ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน. (2556). *เขตเศรษฐกิจภาคตะวันตก*. สืบค้นจาก <http://www.thaibizchina.com/thaibizchina/th/about-china/west.php>

- _____. (ม.ป.ป.). *มณฑลชานชู่*. สืบค้นจาก <https://thaibizchina.com/country/sichuan/>
- _____. (ม.ป.ป.). *มณฑลเสฉวน*. สืบค้นจาก <https://thaibizchina.com/country/gansu/>
- _____. (2559). *หลากมุ่มมองกับโอกาสสินค้าไทยบนเส้นทางเศรษฐกิจ “R3A+” กรุงเทพฯ-คุนหมิง-เฉิงตู ตอนที่ 1*. สืบค้นจาก <https://thaibizchina.com/article/หลากมุ่มมองกับโอกาสสินค้า/>
- สุกัญญา ทองมา. (2557). *โอกาสและสินค้าอุตสาหกรรมไทยในตลาดใหม่ “ยูเรเชีย: Eurasian Economic Union”*. *วารสาร สนย.*, 4(39), 4-5.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2561). *โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี)*. สืบค้นจาก <https://www.eeco.or.th/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักวิชาการ. (2561). *เส้นทางสายไหมศตวรรษที่ 21 กับโอกาสของไทย*. สืบค้นจาก http://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2561/apr2561-3.pdf
- สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน). (2561). *โอกาสและผลกระทบภายใต้ความริเริ่ม Belt and Road*. สืบค้นจาก <http://forbesthailand.com/th/commentaries-detail.php?did=2264>
- Clark-Sestak, S. L. (2003). *U.S. Bases in Central Asia*. Virginia: Institute for Defense Analyses.
- Eder, T. S. (2018). Mapping the Belt and Road initiative: this is where we stand [Map]. Retrieved from <https://www.merics.org/en/bri-tracker/mapping-the-belt-and-road-initiative>
- Eurasian Economic Commission. (2017). *Eurasian Economic Union: Facts and Figures*. Moscow: EEC.
- Beehner, L. (2005). *Asia: U.S. Military Bases in Central Asia*. Retrieved from <https://www.cfr.org/background/asia-us-military-bases-central-asia>
- van Leijen, M. (2017). *Twenty Chinese cities on Eurasian rail freight network*. Retrieved from <https://www.railfreight.com/corridors/2017/08/30/twenty-chinese-cities-on-eurasian-rail-freight-network/>
- North Atlantic Treaty Organization. (2017a). *Office of the NATO Liaison Officer (NLO) in Central Asia (Archived)*. Retrieved from http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_107902.htm

- _____. (2017b). *Relations with Uzbekistan*. Retrieved from https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_22839.htm
- Timofeev, I. (2017). *Theses on Russia's foreign policy and Global positioning (2017-2024)*. In A. Kortunov, & S. Utkin (Eds.). Moscow: Center for Strategic Research.
- The State Council the People's Republic of China. (2015). *Full text: Action plan on the Belt and Road Initiative*. Retrieved from http://english.gov.cn/archive/publications/2015/03/30/content_281475080249035.htm
- U.S. State Department, Bureau of Public Affairs. (2017). *C5+1 Fact Sheet*. Retrieved from <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2017/09/274386.htm>
- Vinokurov, E. (2017). Eurasian Economic Union: Current state and preliminary results. *Russian journal of Economics*, 3, 54-70.
DOI:<https://doi.org/10.1016/j.ruje.2017.02.004>